

ПАТРІАРХАЛЬНА ТЕОРІЯ ПОХОДЖЕННЯ

ДЕРЖАВИ [від грец. *πατήρ* (*патрós*) – батько і *ἀρχή* – початок, влада] – вчення, що розглядає *державу* як продукт розвитку *сім'ї*. Засновниками цієї теорії були давньогрец. мислителі *Платон* («Держава») та *Арістотель* («Політика»), які вбачали джерело держ. влади в тих формах люд. відносин, що існували до виникнення д-ви, – в родових союзах. Сім'я як первинна форма організованої спільноти з часом розширюлася і розділялася. Але в силу природ. потреби у спілкуванні, а також під впливом економічних умов сім'ї об'єднувалися у племена, союзи племен, народності, пов'язані спільним історичним минулим. Таким чином, держ. влада виникала як результат поступового перетворення влади батька у владу монарха. Арістотель вважав, що д-ва виникла в результаті розширення родового союзу: держ. влада є не що інше, як розвиток і природне продовження влади родоначальника, глави сімейства, яка переходить спочатку у владу родового старійшини, а потім – у держ. владу. Ця теорія мала успіх у д-вах монархічних, у яких і сьогодні зберігаються залишки родового або патріарх. побуту. Монарх – це батько свого народу. Под. думка була поширена в період Середньовіччя і в пізніші часи. При цьому наголошувалося не стільки на праві монарха, скільки на його обов'язку оберігати своїх підданих та опікуватися ними.

У 17 ст. англ. мислитель Р. Філмер у кн. «Патріархія, або Захист природного права королів» (1642) вже акцентує увагу не на обов'язках, а на правах монарха, який нібито одержав у спадок усю повноту необмеженої влади від самого Адама.

В Російській імперії у кін. 19 – на початку 20 ст. П. т. п. д. розвивали теоретик народництва М. К. Михайловський та історик М. М. Покровський.

П. т. п. д. сприяла становленню у сусп-ві порядку, що досягався у результаті підкорення «волі отця». Але пояснити процес формування

усіх, без винятку, держав ця теорія не могла, оскільки не здатна була охопити всю різноманітність варіантів еволюції люд. спільноти.

Лит.: Політика Аристотеля. М., 1911; Кузнецов К. Идея совр. общества и гос-ва. О., 1919; Кашанина Т. В. Происхождение гос-ва и права. Совр. трактовки и новые подходы. М., 1999. *В. І. Тимошенко.*